דיני

ממונות [א]בשלשה [ב]גזילות וחבלות בשלשה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה [ג]האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי ר"מ וחכמים אומרים [ד]מוציא שם רע בעשרים ושלשה מפני שיש בו דיני נפשות [ה]מכות בשלשה משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה [ו]עיבור החדש בשלשה עיבור השנה בשלשה דברי ר"מ רבן שמעון בן גמליאל אומר [ז]בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה ואם גמרו בג' מעוברת: [ח]סמיכת זקנים [ט]ועריפת עגלה בשלשה דברי ר' [י]שמעון ר' יהודה אומר [כ]בחמשה [כא]החליצה והמיאונין בשלשה [כב]נטע רבעי [כג]ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה [כד]ההקדשות בשלשה [כה]הערכין המטלטלים בשלשה ר' יהודה אומר אחד מהן כהן [כו]והקרקעות [כז]תשעה וכהן [כח]ואדם כיוצא בהן [כט]דיני נפשות בעשרים ושלשה [ל]הרובע והנרבע בעשרים ושלשה שנאמר [לא]והרגת את האשה ואת הבהמה ואומר [לב]ואת הבהמה תהרגו [לג]שור הנסקל בעשרים ושלשה שנאמר [לד]השור יסקל וגם בעליו יומת [לה]כמיתת בעלים כך מיתת השור [לו]הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בעשרים ושלשה [לז]רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה רבי עקיבא אומר מיתתן בעשרים ושלשה: [לח]אין [לט]דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד [מ]ואין מוציאין [מא]למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין [מב]מוסיפין [מג]על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין עושין סנהדריות לשבטים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד [מד]אין עושין עיר הנדחת אלא על פי בית דין של שבעים ואחד [מה]אין עושין עיר הנדחת בספר ולא שלש אבל עושין אחת או שתים [מו]סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וקטנה של עשרים ושלשה מנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר [1]אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן ר' יהודה אומר שבעים [2]ומנין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה שנאמר [3]ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת הרי כאן עשרים ומנין לעדה שהיא עשרה שנאמר [4]עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב ומנין להביא עוד שלשה ממשמע שנאמר [5]לא תהיה אחרי רבים להטות שומע אני שאהיה עמהם לטובה אם כן למה נאמר אחרי רבים להטות לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך לטובה על פי אחד [6]הטייתך לרעה על פי שנים ואין

דיני ממונות בשלשה. לאחר ששנינו בכמה דינין לאותם [ד]הא דלא תנא כופר ושלשים של עבד כדתנן שור קנסות י"מ משום דשור מיתתו בכ"ג וכזמן שהשור בסקילה בעליס משלמין כופר ושלשים של עבד (נ"ק דף מג.) ודלא כר"א דמחייב ע"פ עד אחד וע"פ הבעליס בפרק ארבעה ומחשה (שם מא:) ואין נראה דהא איכא אמוראי התם דסברי דאפי' ר' עקיבא דריש אם כופר לרבות שלא בכוונה ונראה לר"מ דכופר ול' של עבד הוי בכלל חבלות אי נמי תנא ושייר הני ושייר נמי ילפא עבד בראשי אברים דקנסא הוא וכעי נמי ג' מומחין ולגיסנא קמא לא מסיק הא שייר דאיכ' למימר דפשיטא ליה דהוי מכלל חבלות אי נמי התנא לא איירי אלא בממון הניתן מיד ליד: מה

דיני [ב]גזילות וחבלות בשלשה. [ג]האונס והמפתה. [ד]מוציא שם רע. לא מצאתי לנתך בתוליס וגו' וענשו אותו מאה כסף וגו' (דברים כב): **דיני נפשות.** דאם אמת היה שזינתה תחתיו היא בסקילה. ודיני נפשות בעינן כ"ג [ה]לקמן בפירקין (דף טו.): **מכות.** מלקות ארבעים. טעמא דר' ישמעאל ורבנן מפרש בגמרא (דף י.) מקראי: **עיבור** [ו]**החדש.** בגמרא [ז:] מפרש: **עיבור השנה.** שהיו ב"ד יושבין וראוין אם לריכין לעבר מפני האביב והתקופה דלאמרינן בגמרא [ח:] מילתיה דר' שמעון מיפרשא בגמרא בברייתא (דף י:): **סמיכת זקנים.** על ראש פר העלם דבר של צבור: **[ט]עגלה בשלשה.** ביבמות יליף לה בפרק מצות חליצה (דף קא.): **מיאונין.** יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה יולאה בלא גט במיאון כל זמן שלא גדלה תחתיו ובשלשה בעינן דכל דתקון רבנן בעין דאוריתא תקון ומיאונין דרבנן דמדאוריתא אפילו מיאון לא בעיא דאין קדושי קטנה כלום אלא אם כן קדשה אביה דכתיב (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה: **נטע רבעי.** אם בא לחללו על המעות וכן מעשר שני: **שאין דמיהן ידועין.** כגון פירות והרקינו שאין להם שער בשוק: **והקדשות.** הבא לפדותן לריך שלשה לשומן: **הערכין המטלטלין.** בגמרא (דף יד:) מפרש: **אחד מהן כהן.** דכתיב כהן בערכה בערכך הכהן וגו' (ויקרא כז): **והקרקעות.** של הקדש לריך ט' והעשירי כהן לשומן אם בא לפדותן. בגמ' (דף טו.) מפרש ויליף להו מקראי: **ואדם.** הבא לפדות עלמו מיד הקדש לריך עשרה לשומו. ובגמרא (שם) פריך אדם מי קדיש: **דיני נפשות בעשרים ושלשה.** לקמן יליף לה במתני': **[ל]הרובע והנרבע.** שור הרבע אשה ובהמה שנרבעה לאיש בידועית הבהמה ליסקל: **בכ"ג.** כאדם הרובע לאיתקוש להדדי [מ]והרגת את האשה ואת הבהמה בהמה היינו רובע ואיתקוש בהמה לאשה מה אשה בכ"ג אף בהמה בכ"ג: **ואומר ואת הבהמה תהרגו.** בנרבע כתיב: **שור הנסקל.** שנגח אדם ומת: **כמיתת בעליס.** אם היה בידון בחיוב מיתת בית דין דבעי עשרים ושלשה כך מיתת השור דהאי בעליו יומת קרא יתירא להך דרשה ולא דתחייב קטלא כדאמרינן טעמא בגמ' (שם): **הזאב והארי וכו'.** שהמיתו אדם ובידוענין בסקילה כשור דאמרינן בב"ק אחד שור ואחד כו' בשור שנגח את הפרה (דף נד:)[מ]: **ברדלס.** [מא]היה היא: **ואין דנין לא את השבט.** [מב]רוגו של שבט שעבדו ע"ז במזד: **נביא השקר.** בעי מגלן דבעי שבעים ואחד: **למלחמת הרשות.** כל מלחמה קרי רשות לבד ממלחמת יהושע שהיתה לכבוש את ארץ ישראל: **על העיר.** ירושלים: **סנהדריות.** שהיו מושיבים סנהדרי קטנה של כ"ג בכל עיר ועיר כדכתיב (דברים טז) תתן לך בכל שעריך ולריכין בית דין הגדול שבלשכת הגזית לשלח ולהושיבם וכו' [מג] יליף בגמ' (דף טז:): **בספר.** כרך המגדיל בין ישראל לנכרים ובלע"ז מרק"ח. ובגמרא (שם) מפרש טעמא: **עדה שופטת.** עשרה מחיינין: **ועדה מצלת.** עשרה מזכין. דאמעיטן קרא דלריך עשרים שאם יחלקו יהיו עשרה מחיינין ועשרה מזכין: **לעדה הרעה.** במרגליס כתיב: **לרעות.** אם הרוב מחיינין לא תלך אחריהם להרוג: **שומע אני.** דלטובה לזכות הלך אחריהם שאפי' מיעוט המזכים ורבים המחיינין כתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות אם כן למה נאמר אחרי רבים להטות משום זכות לא אילטריך ליה אלא אפילו לחייב הלך אחריהם: **לא כהטייתך.** אחרי רבים לזכות אני אומר לך לנטות אחרי רבים לחובה אלא לזכות על פי אחד אפילו אין יתירין מזכין על המחיינין אלא אחד זכה אבל לחובה עד שיהו מחיינין עודפין על המזכין שנים והכי קאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות על פי אחד אבל אחרי רבים בשנים אפי' לרעות. הלכך על כרחך כ"ב בעינן דבגיר מעשרה מזכין ליכא למימר דהא כתיב והלילו העדה ותו לא משכחת חובה בגיר מי"ב: ואין

מסורת הש"ס

[מ] [נקמן ט. פז:], [כ] [נקמן ג: יבמות קא:], [ג] עי' תוספות נקמן יד. ד"ה ועריפת, [ד] [יבמות קא: מיתא ר' יוסי], [ה] יבמות קא: קז:, [ו] [עי' תוספות נקמן יד: ד"ה נמנו], [ז] מגילה כב:, [ח] [עי' תוספות ערכין יט: ד"ה לו דילמא ותוספות מגילה כג: ד"ה עשרה], [ט] [נקמן עט:] כ"ק מד:, [י] שם טו:, [כ] נקמן טו:, [ל] [נקמן יח:], [מ] נקמן כ:, [נ] [הא דלא קתני נמי זקן ממרא והסקתא סוטה דדייריהו בשבעים ואחד עי' תוספות סוטה ז: ד"ה מה לחלן], [ס] [נקמן יד: סוטה מה.] שבועות יד., [ע] [עי' תוספות שבועות טו. ד"ה שאין וכו' ותוספות זבחים לג. ד"ה ולישבד], [פ] [תמורה ח.], [צ] נקמן ג:, [ק] ע' נקמן ח. כ' דיבורי רש"י המולין שם רע ומכמיס שייכין לכאן, [ר] [ל"ל הדלקתן בתמיתין], [ש] [הר"מ כתב שהו דיבור חדש], [ת] [עיין תוי"ט], [א] [עי' הטיב בכס"ד נקמן טו: ד"ה ברדלס וכו' ומאי שהשיגו עליו תוס' שם ד"ה והברדלס], [ב] עי' רש"ל, [ג] שם:ח: וכולה, [ד] ל"ל והא. ר"מ.

תורה אור השלם

1. ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אתה והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו דמיהם בם: ויקרא כ טז
2. ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת ואת הבהמה תהרגו: ויקרא כ טו
3. ואם שור נגח הוא מתמול שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת: שמות כא כט
4. ויאמר יי אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: במדבר יא טז
5. ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה: והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש: במדבר לה כד-כה
6. עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלנות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: במדבר יד כז
7. לא תהיה אחרי רבים להטות ולא תענה על רב לנטת אחרי רבים להטות: שמות כג ב

לעזי רש"י

מרק"א. גבול, ספר.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה מ סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סימן ג סעיף א:
ב ב ג מיי' שם הל' ח:
ג ד מיי' שם הלכה ג:
ד ה מיי' שם הלכה ד:
ה ו מיי' שם הלכה ו:
ו ז מיי' שם הלכה ז ופ"ד מהלכות קידוש המדש הל' ט והלכה י:
ז ח מיי' פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הל' י ופ"ד מהל' סנהדרין הלכה ג' סמג עשין לד וסי' קפג:
ח ט מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה:
ט י מיי' פ"ד מהלכות יבום הל' ה סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף א:
י כ מיי' פ"ט מהלכות מעשר שני הלכה ו:
יא ל מיי' פ"ד מהלכות מעשר שני הלכה ב:
יב מ נ ס ע מיי' פ"ח מהל' ערכין הל' ב:
יג פ צ ק ר מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הל' ב:
יד ש מיי' שם הלכה א:
טו ת מיי' פ"ד מהל' עכו"ם הלכה ד:
טז א מיי' פ"ח מהל' סנהדרין הלכה ג:
יז ב מיי' שם וס"ה שם הלכה ג:
יח ג מיי' שם פ"ח הלכה א:

מוסף רש"י

והמוציא שם רע. לא מצאתי לנתך בתולים ובא להפסילה כתובתה ולא להוציאה, שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו, דאי אנפשות קאמר לא אמר ר"מ בשלשה (לקמן ח.). **וחכמים אומרים כו' מפני שיש בו דיני נפשות.** קס"ד דהכי קאמרי משום דאיכא מוציא שם רע דשייך בה דיני נפשות, וכגון שמביא עדים, ובגמרא פרכינן וכי יש בו דיני נפשות מאי הוי, השתא מיהא לאו דיני נפשות הוא דליכא עדים (שם). **סמיכת זקנים.** על ראש פר העדה (לקמן ג.). **והקרקעות.** של הקדש הבא לפדותן, לריך עשרה ואחד מהן כהן (מגילה כב.). **ואדם.** אם בא לפדות (לעמוד עלמו. כ"ח) מיד הקדש (שם). **על העיר.** על ירושלים, ולריך לקדש התוספת בשתי תורות וכשיר כדאמרינן בשבועות (לקמן יד:).

רבינו חננאל

דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה. אוקמה (רב בהו) [ר' אבהו] למתני' הכי דיני ממונות בשלשה ומה הן גזילות וחבלות הן שצריכין ג' מומחין כדכתיב בעסק גזילות בענין השומרין ג' אלהים והן מומחין.

מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו. ממונו ה״ל למנקט כדישא שכן דרך בכל מקום בלשון מה לי להקדים הפשוט כדאשכחן בהמפקיד (ב״מ דף לו:) מלאך המות מה לי הכא מה לי התם וכן (1) מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא ובאיזהו נזק (שם דף סג.) השתא דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן וי״ל דחבלא שייכא בגוף טפי ופשיטא לכך נקט כדישא חבל בגופו:

דברי הכל אין דיניהן דין. דרבי אבהו אדרבי אבהו פריך דשמואל ושאר אמוראי שבדי דייניהן דין וא״ת היכי קאמר ד״ה הא איכא ברייתא דרמי בר חמא בהגוזל קמא (ב״ק דף קז.) דאמר ארבעה שומרין לריכין כפירה במקצת דלית ליה עירוב פרשיות ומאן דלית ליה עירוב פרשיות לא בעי שלשה כדמוכח בשמעתין וי״ל דרבי אבהו לא משיב לה לההיא ברייתא דלא מתניא בי ר׳ חייא ור׳ אושעיא וע״ק דרבי יוחנן אית ליה בהגוזל (שם:) דרמי בר חמא ובירושל׳ דריש מכילתין אמרינן רבי יוחנן וריש לקיש אמרי תרוייהו שנים שדנו אין דייניהם דין ובהתולך (יבמות דף מו:) נמי קאמר רבי יוחנן גר צריך שלשה משפט כתיב ביה וי״ל דאפי׳ מאן דאית ליה אין עירוב פרשיות כתוב כאן בעי שלשה משום דכתיב (ויקרא כד) משפט אחד יהיה לכם והאי דקאמר הכא מאי קסבר כו׳ ה״ק אי קא סבר אין עירוב פרשיות כתוב כאן ולכך לא בעינן מומחין דלא דריש משפט אחד להשוות הודאות והלואות לגזילות וחבלות שלשה מנא ליה וכי קאמר לעולם קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ובדין הוא דבעי מומחין כו׳ המ״ל דאפי׳ אין עירוב פרשיות כתוב כאן בדין הוא דליבעו ג׳ מומחין ממשפט אחד אלא שאינו רוצה לחזור מדברי המקשה דקאמר אי אין עירוב פרשיות כתוב כאן לא שמעינן ג׳ ומומחין ממשפט אחד וא״ת כי היכי דילפינן דרישה וחקירה ממשפט אחד נילף נמי לענין ג׳ ומומחין אפי׳ מאן דלית ליה עירוב פרשיות וי״ל דמשפט אחד להשוות דיני ממונות לדיני נפשות קאתי ולא להשוות דיני ממונות אהדדי דאקרא דלעיל קאי דכתיב (שם) מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת וכתיב בתריה משפט אחד וגו׳ ותדע דלקמן (דף מ.) בעי גזירה שוה דהיטב היטב ולא ילפינן דיני נפשות מהדדי לענין דרישה וחקירה מדכתב משפט אחד ומיהו ע״כ אין ראיה משם דא״כ תיקשה לרבי בר חמא אליבא דרבי אבהו ולרבי יוחנן דאית להו משפט אחד אפי׳ להשוות דיני ממונות אהדדי אלא אילטריך היטב מטעם דלקמן דליכתביהו רחמנא בחדא וא״ת אכתי לענין מומחין מיהא נילף דיני ממונות מדיני נפשות כמו לענין דרישה וחקירה וי״ל מדכתב רחמנא מומחין גבי גזילות ש״מ דלגבי הכי לא ילפינן דיני ממונות מדיני נפשות אבל קשה למאן דאית ליה עירוב פרשיות מומחין דכתב רחמנא גבי דיני ממונות למ״ל ושמא לענין מומחין אין ללמוד דיני ממונות מדיני נפשות כיון דסגי בשלשה ול״ע כל הנך מילי דמשיב לקמן בפ׳ אחד דיני ממונות (דף נב.) מה בין דיני ממונות לדיני נפשות אמאי לא משווין להו ממשפט אחד יהיה לכם (1): **אי** קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן

ליבעי נמי מומחין. פירש בהגוזל קמא (ב״ק דף קז.):

מדכתיב אלהים ובפרק המגרש (גיטין דף פח:) ממעט להו מדכתיב לפניהם ולא לפני עכו״ם ולא לפני הדיוטות וי״ל דהתם ממעטינן מלפניהם משום דלפניהם קאי אאלהים דהכא כלומר לפני הדיינין המפורסין במקום אחר ומיהו בגיטין (2)(שם) פירש בקונטרס משום דקאי אשבעים זקנים הכתובים בסוף פרשת משפטים שעלו עמו להר כו׳ שהן סנהדרין ונראה לפרש דבגיטין לענין מילי דכפייה איירי דאתכי מייתי לה דאתיי אשכח לרב יוסף דהוה יתיב וקא מעשה אגיטין אתא אבל אלהים לאו אמילי דעשו מיירי אלא בדין בעלמא והא דמשמע ליה מילי דעשו מלפניהם משום דדרשינן לקמן (דף ז.) מאשר תשים אלו כלי הדיינין דשייך בהן שימה: שנאמר

ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן עשרים ושלשה וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין [א]מאה ועשרים רבי נחמיה אומר מאתים ושלשים כנגד שרי עשרות: **גמ׳** אטו גזילות וחבלות לאו דיני ממונות נינהו אמר רבי אבהו מה הן קתני מה הן דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הודאות והלואות לא וצריכא דאי תנא דיני ממונות הוה אמינא דאפי׳ הודאות והלואות תנא גזילות וחבלות ואי תנא גזילות וחבלות ולא קתני דיני ממונות הוה אמינא הוא הדין דאפילו הודאות והלואות והאי דקתני גזילות וחבלות משום דעיקר ג׳ דכתיבי בגזילות וחבלות כתיבי גזילות דכתיב [1]ונקרב בעל הבית אל האלהים חבלות מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו תנא מה הן דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הודאות והלואות לא ולמאי אילימא דלא בעינן שלשה [6]והאמר רבי אבהו [2]שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין דייניהם דין אלא [3]דלא בעינן מומחין מאי קסבר אי קסבר [3]עירוב פרשיות כתוב כאן ליבעי נמי מומחין ואי קסבר אין עירוב פרשיות כתוב כאן שלשה למה לי לעולם קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ובדין הוא דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין משום דרבי חנינא דאמר רבי חנינא [4]דבר תורה [7]אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר

ואין בית דין עוסין ב״ד זוגות שאם יחלקו לחצאין הוי להו פלגא ופלגא ולא משכחת לה הטייתן לטובה ע״פ אחד הלכך מוסיפין עליהן עוד אחד. ובגמרא (דף ח.) פריך כיון דאין ב״ד שקול ומצרכת עשרים ושלשה הטייה לרעה על פי שנים לא משכחת לה: **מאה ועשרים.** בגמ׳ (שם) מפרש כנגד מי: **מאתים ושלשים.** דהיינו כ״ג עשיריות שיהא כל אחד מבית דין שר על עשרה דבניר מעשרה לא אשכחן שררה: **גמ׳ מה הן קתני.** האי גזילות וחבלות פירושא דדיני ממונות הוא דלא תימא כל דיני ממונות במשמע ולמעוטי הלואות והודאות שהן באין על גמילות חסדים ואיכא נעילת דלת בפני לוין כדאמרינן לקמן [ג.] הלכך מעטינהו ולקמן מפרש ממאי מעטינהו: **הודאות והלואות.** שניהן על עסקי מלוה הן הודאות שבא לדון בעדי הודאה שמגיא עדים שאומרים בפניהן הודה לו הלואות שבא לדון בעדי הלואה שמעידין בפניהן הלוהו והלה כופר בשתיהן וכי האי לישנא טובא איכא בהך מכילתא הודאה אחר הודאה הלואה אחר הלואה מצטרפין בפרק ג׳ (לקמן דף ל.) גבי עדים זוממין(ד). ואית דמפרשי הודאות שמודה במקצת הלוואות שכופר הכל. ולאשון עיקר דמהדי שניהן על עסקי מלוה הם דאוקימנא טעמא לקמן משום נעילת דלת בפני לוין מאי שנא דהא קרי הלוואה והא לא קרי הלוואה הודאות וכפירות איבעי ליה למיתני: **שנא גזילות וחבלות.** לפרושא: **ונקרב בעל הבית אל האלהים.** מדכתב בפרשה אלהים ג׳ זימני נפקא לן דבעינן שלשה והאי קרא כתיב בשומר חנם וזה טוענו שלא יד בפקדונו דהיינו גזילות: **מה לי חבל בממונו.** ממשמע שנאמר שלשה בחובל בממונו אף חובל בגופו בכלל הלכך בהא נמי כתיב ביה ואי לא תנא דיני ממונות הוה אמינא הכי משום דבגוייהו כתב נקט להו ולעולם הוא הדין לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה הן דיני ממונות גזילות וחבלות למעוטי הודאות והלואות דאם כן דכולן במשמע כיון דתנא דיני ממונות נישתוק: **ולמאי.** הלכתא שייריהו תנא לדיני מלוה למעוטינהו מאי(ה): **דברי הכל.** לקמן (דף ו.) קאי דפליגי בפשרה ואשמעינן ר׳ אבהו דבדין כולהו מודו דבעינן ג׳: **מומחין.** סמוכין וגטלו רשות מגיא לדון כדאמרינן לקמן בפירקין (דף ה.): **ומאי קסבר.** תנא דידן דמעטיהו: **אי קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן.** דאיכא למאן דאמר בהגוזל עדים (ב״ק דף קז.) שהפרשיות הכתובות באלה המשפטים מעורבבות הן שיש מקרא כתוב בפרשה זו שאינו יכול לעמוד בה אלא מפרשה אחרת הוא כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כב) דילפינן מיניה [ב״מ ה.] מודה במקצת הטענה ישבע כו׳ שכתב בשומר חנם לאו אשומר חנם קאי דשומרין אע״פ שלא הודו במקצת מיידין לישבע דהודאה מקצת הטענה אפרשת דאם כסף תלוה קאי (שמות כב) דהתם הוא דבעינן הודאה במקצת ואי לא מודה כלום חזקה אם טענת התובע אמת לא היה יכול זה להעיז פניו נגדו ולומר לא הלוותי הלכך אפי׳ שבועה לא בעי אבל בפיקדון דליכא גמילות חסדים מעיז פניו וכופר הכל ובעי שבועה והאי תנא דמתניתין אי סבירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה בהלואה משתעי הרי נאמר אלהים בהאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה ורבנות כדמתרגמינן ראה נתתיך אלהים לפרעה (שם ז) לשון רבנות ולבעי מומחין: **ואי קסבר.** דהאי קרא לאו בהלואה משתעי: **שלשה מנלן.** בהלואה הא מתלתא אלהים נפקא לן לקמן (דף ג.): ואלהים בהלואה לא כתיב: **משום דר׳ חנינא.** ותקנתא דרבנן הוא: **בדרישה וחקירה.** צריך לבדוק את העדים באיזה יום באיזו שעה הלוהו: שנאמר

עין משפט נר מצוה

יט א מיי׳ פ״ל מהלכות סנהדרין הלכה ג והלכה י:
כ ב מיי׳ פ״ב מהלכות סנהדרין הלכה י סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סימן ג סעיף ב:
כא ג מיי׳ שם פ״ה הלכה ח סמג שם טוש״ע שם סעיף ה:
כב ד מיי׳ פ״ג מהלכ׳ עדות הלכה ה סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סימן ל סעיף ה:

רבינו חננאל

ומקשינן חבלות דגופו לחבלות דממונו וקסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ואפילו הלואות דכתיב בהו אם כסף תלוה את עמי וגו׳ וכיוצא בהן כל מה שכתוב בפרשת ואלה המשפטים מעורבין הן. וכי כתיב אלהים אבולהו כתיבי אפילו הודאות והלואות צריכין ג׳ מומחין מיהו אקילו רבנן בהודאות והלואות דלא לבעו מומחין משום דר׳ חנינא דאמר דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה

מסורת הש״ס

(1) לקמן ו. פז.; ב) [ב״ק קז.]. ג) לקמן לב. יבמות קכב.; ד) [רש״ש ממ״ז], ה) [בדל״ל ממאי], ו) [חולין לה.]; ז) [ועי׳ בתוספות לקמן לב. ד״ה אחד וכו׳ בתנו יאוב לזה], ח) ד״ה לפניהם,

תורה אור השלם

1. אם לא ימצא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ׃
שמות כב ז

מוסף רש״י

עירוב פרשיות כתוב כאן. פסוק שהוא מפרשה אחרת נתערב בזה, שאינו מקומו, דהאי כי הוא זה בא לשון כסף תלוה הוא ליה למתניה דהתם קאי, דאילו בהן פרשתא דפקדון בלא הודאה בתקנת מתייב (ב״ק קז.). בדרישה. בדיקות כי האי גוונא לכוין את דבריו (יבמות קכב: עי״ש). ובחקירה. באיזה יום ובאיזה שעה (שם).

מסורת הש"ס

א) [נקמן לב: וע"ש פירש"י], ב) [עי' תוספות בכורות לא: ד"ה א"כן], ג) [נקמן ה: ל. פז: כתובות כב.], ד) [נ"ק טו. כתובות מא.], ה) [נ"ל אחר ד"ה בית], ו) [וע"ע תוספות נ"ק לד: ד"ה בימין], ז) [עי' תוספות בכורות לא: ד"ה א"כן],

תורה אור השלם

1. משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה כי אני יי אלהיכם: ויקרא כד כב
2. לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך: ויקרא יט טו

מוסף רש"י

משפט אחד יהיה לכם. וכיון דלמסכתן דכתיב בדיני נפשות ודרשת וחקרת וגו' (דברים יג) הוא הדין לדיני ממונות (במות קכב.). אלא מעתה טעו. כ"ל בדיני ממונות, לא ישלמו. דדילמא אי שבקת להו לדרוש ולחקור הוה רווחא למילתא ולא הוו טעו (לקמן לב:). כל שכן אתה נועל. דמתיילאין להפסיד ע"י ב"ד טועין (שם). פלגא ניזקא. שחייבה תורה שור תם (כתובות יא.). ממונא. דין הוא שישלמנו ואינו קנס, ונפקא מינה דאי מודה מקמי דלתאו סהדי לא מיפטר (ב"ק סו.). ומשלם על פי עצמו (כתובות שם).

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ב מהלכות נזקי ממון הלכה ז וס"ה מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין מז לו טוש"ע ח"מ סימן ו סעיף ה:

רבינו חננאל

שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעו דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. כלומר אם תצריכהו למומחין ימנע מלהלוות אחד את חבירו כי אומר אם יכפור או יסרב אנה אמצא מומחין שידינו ויוציאו משפטי טוב לי שלא להלוות. ונמצא נמנע מלהלוות. ואקשי' עליה אי הכי דחדא קתני במתניתין למה לי למיתנא ג' בדיני ממונות וג' בגזלות וחבלות ואת אמרת דהכי קתני במתניתין מה הן דיני ממונות גזלות וחבלות ופריק רבא לעולם תרתי קתני כלומר כי דיני ממונות בין הודאות והלוואות בין דיני (ממונות) [גזילות] שלשה מומחין בענין. ואמאי אכשרו רבנן האידנא בהודאות והלוואות אפי' הדיוטות משום דרבי חנינא. רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא אפילו חד כשר שנאמר בצדק השפוט עמיתך. ומשום שובני מדינות שאין בהם מומחין התקינו ג'. אמר אי אפשר דלית בהו חד דגמיר. וקי"ל ו) כרב אחא בריה דרב איקא דמדאורייתא חד והוא מומחה וקיבלוה עלייהו דיין דיני ממונות כדבעינן למימר לקמן.

ו) מובא נמ' יד רמ"ה.

שנאמר משפט אחד וגו'. ואם תאמר ת"ל דעיקר דרישה וחקירה בעדים זוממין כתיב בפרשת שופטים בדיני ממונות ובדיני נפשות וי"ל דמכל מקום לא הוה מצרכינן דרישה וחקירה בשאר דיני ממונות אלא דווקא בעדים זוממין אי לאו דכתיב משפט אחד: **שלא** תנעול דלת **בפני** לווין כו'. גזילות וחבלות וכתובת אשה וירושות ומתנות בכולהו נמי לא בעינן דרישה וחקירה כדי שתנעול דלת בפני גזלנין ואם תאמר מהאי טעמא לא ניבעי מומחין בגזילות וחבלות כמו בהודאות והלוואות וי"ש לומר דלגבי מומחים לא שייך למיחש ביה כמו זה דבחשבון מועטת אדם נמנע מלהלוות לחבירו אם לא ימצא דיינין מזומנים לגבות מזונו אבל גזילות וחבלות יודע הגזלן שיטריח הנגזל אחר המומחין עד שימצא לדון עם הגזלן ועי"ל דגזילות וחבלות נמי בעו דרישה וחקירה ולא ממעטינן אלא הודאות והלוואות והא דמוקי בריש אחד דיני ממונות (לקמן דף לב:) מתניתין דמצרכה דרישה וחקירה בדיני קנסות לאו דווקא דיני קנסות קאמר דגזילות וחבלות קרי להו נמי קנסות כדאשכחן לקמן (דף יג:) גבי שאלמא הוא נעלו דיני קנסות דמיירי בכל הנהו דבעי שאשה מומחין מיהו כתובת אשה וירושות ומתנות ומזקי שור בשור הוי בכלל הודאות והלוואות וכל הנהו דמסקינן בהמובל (נ"ק דף פד:) דעבדינן שליחותייהו וגוזלין אותו בכבל ולא בעי מומחין ואם תאמר והא אשכחן בכמה דוכתין שהיו דנין בכבל גזילות וחבלות בפ"ב דב"ק (דף כא.) גבי הוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי וחגן ביאשא (שם דף לז.) דתקע ליה לחבריה וכן בכמה מקומות וי"ש לומר דבכל הנהו אפשר שדחקו זה את זה ע"י דתפסי או דאמר אלקבעיה לדינא באדרא שבאל כדאיתא בסוף פרק קמא דב"ק (דף טו.) וי"מ דווקא גזילות שעל ידי חבלות בסוף פרק קמא דב"ק (דף לד:) דאי לא אמרינן בימי רבי נשנית משנה זו ומפרש רבינו תם דווקא בימיו ולא לפניו ולאחריו משום עובדא דהתם ולהכי לא פריך התם מכמה משניות אלא מברייתות שנאמן רבי לרבי חייא ו): **אלא** מעתה טעו לא ישלמו. פירש בקונטרס כיון דברשות קא עבדי הוי שאינו מומחה כמומחה ולשון כ"ש שאתה נועל כו' אין מתיישב דלא ה"ל למימר כ"ש אלא ה"ל למימר א"כ אתה כו' אלא משמע מלשון כ"ש דמכח נעילת דלת הוה פריך וה"פ כיון דמייאשת לנעילת דלת הוה לן למימר טעו לא ישלמו דאי מחייבת להו לשלם לא יתרלו להתמנע בדין ואם תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא"כ נטל ונתן ביד כדאמר באחד דיני ממונות (לקמן דף לג.) ויש לומר דפריך למאן דמחייב בלא נטל ונתן: **ועוד** שלשה שלשה למה לי. איכא דוכתי דלייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק ו): **ומדאורייתא** חד נמי כשר. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ בלדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר** דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל דיינו של זה ופריך בגמרא כל כמיניה דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסורא ופירש שם בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי בזמן שמביא עליהם ראיה שהם קרובים או פסולים הא לאו מני פסיל היינו דווקא בערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש** דנפישי יושבי קרנות. גם כאן פריך מכח זה כיון דחייבת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואז אי אפשר לדיקא חד דגמיר ומשני כ"ש דנפישי לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** ליה דשמואל. הא"ג פוסק כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דאמר בפרק ב' דכתובות (דף כב. ושם) גבי ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל דעלמא סבירא להו בקיום וזה אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשנים שדנו דייניהם דין מודה דקיום שטרות בג' כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף מ. ושם) וכן הא דאמר בזה בורר (לקמן דף ל. ושם) גבי אודיתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו באודיתא וכתבו בהוללאה בפני שנים בלא קנין ובזה אין הלכה כמותו כדאמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין ובפני שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני ליה: **נזק** היינו חבלות. ולא בשור שהזיק שור קאמר דהא איתא בהמובל (נ"ק דף פד: ושם) דגוזין אותו בכבל ולא בעי מומחין אלא בשור שהזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי למיתני ח"ג דלא כר"ע דקאמר (שם לג.) אף תם שחבל באדם משלם במותר נ"ש ומיהו נראה דאיירי בכל ענין אף בשור דאזיק שור דהא מסיק בהמובל (שם דף פד:) דהא דגוזין בכבל נזקי שור בשור היינו דווקא נזקי שן ורגל דמועדין מתחלתן אבל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועד בכבל:

אין

שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ו) אלא מעתה טעו לא ישלמו כל שכן אתה נועל דלת בפני לווין אי הכי תרתי קתני דיני ממונות בשלשה הדיוטות גזילות וחבלות בשלשה מומחין ועוד ז) שלשה שלשה למה לי אלא אמר רבא תרתי קתני משום דרבי חנינא רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר 2 בצדק תשפוט עמיתך אלא משום יושבי קרנות אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי אפשר דלית בהו חד דגמיר אלא מעתה טעו לא ישלמו כ"ש דנפישי יושבי קרנות מאי איכא בין רבא לרב אחא בריה דרב איקא איכא בינייהו דאמר שמואל ח) שנים שדנו דייניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא בריה דרב איקא אית ליה דשמואל: נזק וחצי נזק וכו': נזק היינו חבלות משום דקא בעי למיתנא חצי נזק תני נמי נזק שלם חצי נזק נמי היינו חבלות תנא ממונא וקתני קנסא הניחא למאן דאמר ט) פלגא ניזקא קנסא אלא למאן דאמר פלגא ניזקא ממונא מאי איכא למימר אלא איידי דקא בעי למיתנא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דממון

שאינו

תמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא"כ נטל ונתן ביד כדאמר באחד דיני ממונות (לקמן דף לג.) ויש לומר דפריך למאן דמחייב בלא נטל ונתן: **ועוד** שלשה שלשה למה לי. איכא דוכתי דלייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק ו): **ומדאורייתא** חד נמי כשר. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ בלדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר** דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל דיינו של זה ופריך בגמרא כל כמיניה דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסורא ופירש שם בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי בזמן שמביא עליהם ראיה שהם קרובים או פסולים הא לאו מני פסיל היינו דווקא בערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש** דנפישי יושבי קרנות. גם כאן פריך מכח זה כיון דחייבת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואז אי אפשר לדיקא חד דגמיר ומשני כ"ש דנפישי לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **לרבא** ליה דשמואל. הא"ג פוסק כשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דאמר בפרק ב' דכתובות (דף כב. ושם) גבי ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל דעלמא סבירא להו בקיום וזה אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשנים שדנו דייניהם דין מודה דקיום שטרות בג' כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף מ. ושם) וכן הא דאמר בזה בורר (לקמן דף ל. ושם) גבי אודיתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו באודיתא וכתבו בהוללאה בפני שנים בלא קנין ובזה אין הלכה כמותו כדאמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין ובפני שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני ליה: **נזק** היינו חבלות. ולא בשור שהזיק שור קאמר דהא איתא בהמובל (נ"ק דף פד: ושם) דגוזין אותו בכבל ולא בעי מומחין אלא בשור שהזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי למיתני ח"ג דלא כר"ע דקאמר (שם לג.) אף תם שחבל באדם משלם במותר נ"ש ומיהו נראה דאיירי בכל ענין אף בשור דאזיק שור דהא מסיק בהמובל (שם דף פד:) דהא דגוזין בכבל נזקי שור בשור היינו דווקא נזקי שן ורגל דמועדין מתחלתן אבל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועד בכבל:

אין